

Oslo, 9. januar 2023

Miljødirektoratet, Postboks 5672 Torgarden, 7485 Trondheim

Innspill til revisjonsarbeidet av FKT-forskriften

Norges Bondelag, Norsk Sau og Geit og Norsk Bonde- og Småbrukarlag viser til epost fra Miljødirektoratet av 19.12.2022 med invitasjon til nettseminar 12.01.2023 angående revisjon av FKT-forskriften. Vi ble i eposten invitert til å sende skriftlig innspill til revisjonsarbeidet i forkant av møtet, og gir nedenfor våre merknader. Vi viser ellers til NIBIO rapport vol. 6 nr. 130 2020 – Vurdering av FKT-ordningen.

Generelle merknader

Stortingets rovdyrforlik er et kompromiss som både skal sikre levedyktige rovdyrbestander og beitebruk i utmark. Det todelte målet bygger på tre sentrale forutsetninger. Den første forutsetningen er bestandsmål for hver enkelt rovdyrart. Bestandsmålene er satt for å forhindre at rovdyrbelastningen for beitenæringen blir urimelig stor. Norge har ikke forpliktet seg til å ha levedyktige rovdyrbestander innenfor egne landegrenser. Dette skal søkes oppnådd gjennom samarbeid med våre naboland jf. dom i Høyesterett av 26.03.2021 om felling av ulv utenfor ulvesona. Den andre forutsetningen er arealdifferensiert forvaltning. Den tredje forutsetningen er full erstatning til dyreeier når husdyr blir drept eller skadet av rovvilt.

Under behandlingen av St.meld. nr. 15 (2003-2004) Rovvilt i norsk natur, var en samlet energi- og miljøkomitee opptatt av at hele det økonomiske tapet som beitebrukerne påføres skal erstattes. Vi viser til Innst. S. nr. 174 (2003-2004) om rovvilt i norsk natur, komiteens tilråding, romertallvedtak V;

«Erstatningsordningen for rovviltskader skal fortsatt ligge i Miljøverndepartementet. Ordningen skal innrettes slik at en betydelig del av erstatningene gis som forhåndsutbetaling som insentiv til iverksettelse av forebyggende tiltak, men det skal fortsatt gis skjønnsmessig erstatning for udokumentert tap.»

Stortinget har befestet at beitebrukere både skal gis midler til forebyggende tiltak mot rovdyrskader og skjønnsmessig erstatning for udokumenterte tap. Dette grunnleggende prinsippet i rovdyrpolitikken har det vært tverrpolitisk enighet om, og ble også lagt til grunn av Høyesterett i den såkalte Rendalsdommen, Rt. 2006 s. 1105 avsnitt 34:

«Vår rovdyrpolitikk bygger på den oppfatning at den enkelte borger ikke skal påføres omkostninger ved påført skade eller ved tiltak for å forebygge skade. Staten yter etter viltloven § 12a full erstatning for tap og følgekostnader når husdyr blir skadet av rovvilt. I tillegg kommer de årlige bevilgninger til forebyggende tiltak.»

Det bevilges årlig midler til forebyggende rovdyrtiltak over KLD`s budsjettproposisjon, Kap. 1420 Miljødirektoratet, Post 73. Midlene utbetales etter «Forskrift om tilskudd til forebyggende tiltak mot rovviltskader og konfliktdempende tiltak». Formålet med tilskuddsordningen er å sikre iverksettelse av effektive forebyggende tiltak for å begrense de skadene rovvilt kan forårsake på produksjonsdyr i landbruket, samt konfliktdempende tiltak for å begrense ulemper for lokalsamfunn og andre grupper. Midlene skal kompensere for reelle kostnader og ekstraarbeid som tilstedeværelse av rovdyr har for beitebrukerne. Dette gjelder blant annet; rovviltsikre gjerder, tidlig nedsanking, forsinket slipp, vokterhund, kadaverhund, elektronisk overvåking m.m. Posten dekker også drift av rovviltnemndene, omstilling og godtgjøring til kommunale fellingslag.

Midler til rovdyrtiltak har ligget rundt 70 millioner kroner de siste ti årene. Samtidig har nye kostnader kommet til, som godtgjøring til kommunale fellingslag og omstilling av beitebrukere i rovdyrområder. Vi mener finansiering av forebyggende tiltak i beitenæringene er en grunnleggende forutsetning for det todelte målet i rovdyrpolitikken. Vi mener videre at midler til forebyggende rovdyrtiltak må økes vesentlig for å kunne løse rovdyrutfordringene for beitenæringen.

Norge er blant de landene i Europa hvor beiteressursene i utmark betyr mest for landets matproduksjon og sjølforsyning. Kun 3% av Norges fastlandsareal er aktivt jordbruksareal. Dette er den laveste andelen for noe land i Europa. Samtidig har Norge gode utmarksbeiter av høy kvalitet på 45 % av fastlandsarealet. Det er helt grunnleggende for driften på gårdsbrukene i Norge at sauene om sommeren henter fôret i utmarka. På innmarka dyrkes gras som sauene skal spise til vinteren. På utmarksbeite finner sauene de urtene de helst vil ha og lever fritt. Dyrevelferden på utmarksbeite er normalt svært god når sauene ikke blir jaget eller drept av rovdyr. Det slippes årlig over 1,9 millioner sau og lam, 254 000 storfe, 58 000 geiter og 9 000 hester på utmarksbeite i Norge. Disse husdyrene høster fôrressurser i utmarka som tilsvarer det man ville måtte bruke 10 % av Norges fulldyrkede areal for å produsere. Vi mener forebyggende tiltak må ha som overordnet prinsipp at de skal stimulere til aktiv beitebruk i utmark og ikke bidra til at beitebruken avvikles.

Merknader til NIBIO`s forslag til endringer i FKT-forskriften

A) Egen opplisting av tiltak i reinnæringa

Vi støtter forslaget om å skille ut forebyggende tiltakene for reindrift under egen bokstav. Av midler som er brukt, viser statikken at ca 25 prosent er tiltak med virkning for både rein og sau. Vi mener det er opp det til nemndene å prioritere tiltakene som antas å gi størst helhetlig effekt, uten å skulle skille ut hvilken del av beitenæringene som har nytten.

B) Egen paragraf for tiltak som styrker beredskapen for akutte skadesituasjoner

Vi støtter forslaget om å lage en egen paragraf om beredskap både i prioriterte beiteområder og i rovviltsoner. Det bør gis støtte til å utarbeide beredskapsplaner. Beredskapsplanene må beskrive rolle- og ansvarsfordeling mellom de offentlige og private aktørene. Det er viktig at både beitelag og faglagene trekkes inn i beredskapsplanene. Det er mye erfaringer i krisehåndtering fra de store rovviltangrep de senere årene som man kan brukes i beredskapsplanene. I tillegg bør det gis tilskudd til elektronisk overvåking av beitedyr, overvåking av beiteområder, sambandsutstyr, viltkamera og tiltak som effektiviserer skadefelling, slik at man er best mulig rustet dersom det oppstår et rovdyrangrep. For å sikre langsiktig og størst nytte bør støtte til elektronisk utstyr fortrinnsvis tildeles radiobjellelag, sida eller beiteorganisasjoner.

C) Tiltak som effektiviserer jakt og skadefelling

Skadefelling skal sørge for at rovdyr som gjør skade i beiteområder tas ut raskt slik at dyrelidelser unngås. Dette er videre viktig for å unngå store psykiske påkjenninger for beitebrukerne og for å sikre forutsigbarhet for beitenæringa. Effektiv skadefelling er en forutsetning for at vi skal nå rovdyrpolitikkenes todelte mål. Det har lenge vært vanskelig å lykkes med skadefelling i beitesesongen. Dette skyldes blant annet vegetasjonen gir bedre skjul for rovdyrene om sommeren og at det er vanskelig å finne spor på barmark. Skadefellingslagene i Nord-Østerdal og Engerdal har gjennom et eget prosjekt høstet svært gode erfaringer med å gjøre skadefelling mer effektiv. Prosjektet inkluderer organisering, kommunikasjon, digitale verktøy og opptrening av hunder. Bruk av løs på drevet halsende hund ved skadefelling av ulv har redusert jegernes tidsbruk kraftig. Mens skadefellingslaget tidligere brukte 2500 - 3000 arbeidstimer på å felle en ulv er tiden nå redusert til om lag 100 arbeidstimer. Resultatet er svært oppløftende med tanke på å hindre dyrelidelser. I tillegg sparer staten penger ved at hvert enkelt skadefellingsoppdrag kan gjennomføres med færre arbeidstimer og at erstatningsutbetalingene for rovdyrdrepte beitedyr reduseres betydelig. Mens det er tillatt å benytte løs på drevet halsende hund under lisensjakt på ulv i Sverige, er denne jaktformen forbudt i Norge. Dette gjør at skadefellingslagene ikke har mulighet til å trene opp slike jakthunder i Norge.

Det er svært viktig at forskriften åpner for lovlig å kunne trene hunder som brukes i skadefelling i Norge og at det gir tilskudd til kursing og trening av jakt- og skadefellingslag. Dette bidrar til at skadefellingslagene blir mer effektive og øker kompetansen på rovviltjakt generelt. Vi mener videre at kommunene må få midler til å drifte skadefellingslagene slik at de fungerer best mulig.

D) Driftsomstilling grunnet rovvilt

Omstilling av beitebruk fører til avvikling av beitenæringa og er en fallitterklæring for det todelte målet i rovviltforliket. Vi mener av den grunn at tilskudd til omstilling må tas ut av FKT-forskriften. Beitebrukere som opplever store rovvilttap over flere år, blir satt i en svært vanskelig situasjon. Vi mener løsningen her må være økte ressurser til

forebyggende tiltak, raske vedtak om skadefelling og at skadefellingslagene tilføres ressurser slik at rovdyrangrep stanses i en tidlig fase.

E) Bruk av vokterhund på inngjerda beite

Vi støtter at det kan gis tilskudd til bruk av vokterhund på inngjerda beite. Dette tiltaket kan blant annet være aktuelt i beiteområder hvor terrenget gjør det vanskelig å oppfylle kravene til rovviltsikkert hegn. Vi mener endring i FKT-forskriften som åpner for tilskudd vokterhund på inngjerda beite må ses i sammenheng med nødvergebestemmelsen i Naturmangfoldloven § 17 a. (rovdysikkert hegn):

«Eieren, eller en som opptrer på vegne av eieren, kan avlive rovdyr som befinner seg i rovdysikkert hegn når avliving må anses påkrevd for å fjerne en aktuell og betydelig fare for skade på produksjonsdyr eller hund. Hegnet må tilfredsstillende kravene til rovdysikkert hegn fastsatt av myndigheten etter loven.»

Vi ber om at kravene til rovdysikkert hegn i NML § 17 a endres slik at nødverge også blir tillatt på inngjerda beite med vokterhund.

F) Gi forvaltningen større ansvar for styring av konfliktdempende tiltak

Vi går imot forslaget om å gi forvaltningen større ansvar for styring av konfliktdempende tiltak. Vi mener dagens ordning hvor rovviltneemndene prioriterer hvilke tiltak som skal støttes i sin rovviltregion sikrer en demokratisk påvirkning, lokal støtte og er i tråd med Hurdalserklæringen.

G) Endring av formålsparagraf

Vi støtter ikke forslaget om å endre formålsparagrafen. FKT-forskriften må ha som overordnet formål å kompensere ekstraordinære kostnader og arbeidsoppgaver som tilstedeværelse av rovvilt representerer for beitebrukerne, jf. Stortingets vilkår om at beitebrukere både skal gis midler til forebyggende tiltak mot rovdyskader og skjønnsmessig erstatning for udokumenterte tap.

H) Fleksibel frist for innlevering av søknad

Det er både fordeler og ulemper med å endre fristen for innlevering av søknad om rovvilttiltak. Vi mener statsforvalterne praktiserer dette på en tilfredsstillende måte i dag med utsatte frister og ser ingen grunn til å endre fristen.

Andre merknader til endring av FKT-forskriften

Vi mener FKT-forskriften må legge bedre til rette for utbetaling av tilskudd ved store rovviltangrep. Vi viser her til ulveangrepet i Hadeland i 2017 hvor én enkelt ulv førte til et tap på over 800 sauer. Dette påførte den enkelte beitebruker samt beitelaga økonomiske tap som ikke ble kompensert etter gjeldende regelverk. KLD erkjente at erstatningsordningene ikke var tilstrekkelig for å dekke det økonomiske tapet som oppstår ved omfattende ulveangrep

utenfor ulvesona. Det ble derfor gitt egne retningslinjer for erstatningsoppgjøret til fylkesmannen i Oslo, Akershus og Oppland.

Vi mener FKT-forskriften må åpne opp for tilskudd til dokumentasjon av rovvilttap. I erstatningsoppgjøret har rovdyrmyndighetene innført en praksis der det i hovedsak er sauebønder som kan vise til sauekadaver som er dokumentert drept av fredet rovdyr av Statens naturoppsyn som får erstatning. Dette kravet er svært vanskelig å innfri da døde dyr svært raskt blir spist opp av fluelarver og åtseletere i sommervarmen. Bedre dokumentasjon av rovvilttap er konfliktdempende da det bidrar til at det faktiske rovvilttapet blir erstattet.

Merknader til NIBIO`s forslag til tiltak som kan bidra til en mer effektiv forvaltning av FKT-ordningen

A) Endring i ESS

Forslagene til endring i Elektronisk søknadssenter (ESS) har først og fremst til hensikt å styrke forvaltningens styring og kontroll over midlene etter prinsippene for «new public management», og bidrar ikke til å imøtekomme beitebrukernes behov. Vi støtter ikke forslaget til endringer i ESS for FKT søknader.

B) Tiltak som kan vurderes med hensyn til beredskap og håndtering av akuttsituasjoner

Vi støtter forslaget om at det skal utarbeides beredskapsplaner for alle rovviltregioner med høy risiko for akutte rovviltangrep og at det iverksettes trening på gjennomføring av beredskapsplanene. Det er mange offentlige aktører som er involvert i et rovdyrangrep og det er stort behov for å avklare rolle- og ansvarsfordeling mellom aktørene. Det er videre behov for å avklare hvordan samhandlingen med de private aktørene skal skje. I tillegg til berørte beitebrukere er det svært viktig å etablere dialog med beitelag og næringsorganisasjonene for beitebrukerne. Vi støtter også at utarbeidelse av beredskapsplanene involverer Statsforvalterens avdeling for samfunnssikkerhet og beredskap. Vi ber derfor om en egen forskrift for beredskapsplaner og en for drift av kommunale skadefellingslag.

C) Tiltak som kan vurderes for å oppnå bedre konfliktdempende effekt

Vi mener det er feil å likestille de som er direkte berørt og de som er følelsesmessig berørt i rovviltkonflikten. Det er nettopp de som er direkte berørt av rovdyr som Stortinget har hatt som målgruppe for forebyggende og konfliktdempende tiltak. Vi mener FKT-ordningen må ha som hovedoppgave å kompensere beitebrukerne for alle reelle økonomiske kostnader og merarbeid som følger av rovvilt og rovviltforvaltningen.

Når vårt øverste demokratiske organ, Stortinget, har vedtatt bestandsmål for rovdyr, bør Statsforvaltningen være forsiktig med å bruke skattebetalernes penger på tiltak som rettes mot de som blir følelsesmessig berørt av at det ikke er enda flere rovdyr.

D) FoU-oppgaver

Vi støtter forslaget om å spisse bruken av FKT-midlene til FoU-oppgaver.

E) Samordning av tilskuddsordninger

Vi ønsker å presisere at vern av rovdyr er naturvern. Stortinget har bestemt at finansieringen av FKT-tiltak og rovdyrerstatning skal gå over Klima- og miljødepartementets budsjett. Det er derfor et viktig prinsipp at pengene som går til forebyggende tiltak, konfliktdempende tiltak og rovdyrerstatning nettopp kommer fra KLD. Vi vil advare mot at man trekker inn tilskuddsordninger som er finansiert over jordbruksavtalen i arbeidet med å forebygge og kompensere rovvilttap. Vi støtter derfor ikke forslaget om å samordne tilskuddsordninger.

Med hilsen

Bjørn Gimming
Norges Bondelag

Ronald Slemmen
Norsk Sau og Geit

Tor Jacob Solberg
Norsk Bonde- og Småbrukarlag

Kopi:

- Klima- og miljødepartementet ved statssekretær Aleksander Øren Heen
- Landbruks- og matdepartementet ved statsråd Sandra Borch
- Mattilsynet, Postboks 383, 2381 Brumunddal
- Landbruksdirektoratet, Postboks 56, 7701 Steinkjer